

Somali'nin geleceğinde Türkiye faktörü

Türkiye-Afrika ilişkilerini ilgilendiren akademik, kültürel, siyasi ya da diplomasi içerikli uluslararası herhangi bir ortamda iki ana soru gündemi meşgul etmeye devam ediyor.

İSTANBUL - Halil İbrahim Alegöz

analiz

Halil İbrahim Alegöz

İbn Haldun Üniversitesi
Medeniyetler İttifakı Enstitüsü Araştırma Görevlisi,
Doktora tez dönemi

Türkiye-Afrika ilişkilerini ilgilendiren akademik, kültürel, siyasi ya da diplomasi içerikli uluslararası herhangi bir ortamda iki ana soru gündemi meşgul etmeye devam ediyor. Türkiye neden Afrika'da ve - belki daha da önemlisi - Afrika'da ne yapıyor?

Bu sorulara en güzel cevaplardan birini geçtiğimiz günlerde Somali'deki insani krizi #TurkishAirlinesHelpSomalia (THY Somali'ye yardım et) etiketiyle Twitter üzerinden dünyaya duyuran ünlü aktör Ben Stiller verdi. Başlatılan yardım kampanyasına 75 bin kişi bağış yaparak planlanan hedef olan iki milyon dolara ulaşıldı. Toplanılan yardımlar ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmak üzere Somali'ye uçan tek uluslararası havayolu olan Türk Hava Yolları (THY) uçağıyla Somali'ye gönderildi.

Bugün artık bir dünya markası olan THY'nin uluslararası bir yardım kampanyasında öncü rolü oynaması esasen Türkiye'nin 2011'den bu yana Somali'de başarıyla uyguladığı insani yardım politikasına dayanmakta. Yardım politikalarının çeşitli akademisyen, köşe yazarları ve devlet adamları tarafından parmakla gösterilmesinin arka planındaki iki önemli faktöre dikkat çekmekte fayda var.

Uluslararası medyada Somali algısı

Türkiye 2010 yılında Doğu Afrika'da meydana gelen ve 260 bin insanın ölümüne yol açan insani krize kayıtsız kalmayarak Ramazan ayında çeşitli yardım kurum ve kuruluşlarınca yurt genelinde büyük bir yardım kampanyası tertip etti. Kampanyayı takip eden aylarda o sıralar başbakanlık görevini yürüten Cumhurbaşkanı Erdoğan aralarında ailesi, bakanlar, medya mensupları ve ünlü isimlerin de olduğu kalabalık bir heyetle tarihi Somali ziyaretini gerçekleştirdi.

Bu ziyaret Somali'deki mevcut durumun seyrini değiştirmesi açısından dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Bunun bir takım sebepleri var. En önemlilerinden biri Somali'nin ABD eski büyükelçisi Abukar Arman'ın ifade ettiği gibi küresel medyası ve sivil toplum kurumlarıyla uluslararası toplumunun **Somali** hakkındaki yıkıcı söylemleridir. Somalilerin aşırı yolsuz olması, kabiliyetsiz oluşları, kendi ayakları üzerinde duracak bir devlet oluşturmak için fazla kabileci oluşları gibi sürekli tekrarlanan negatif görüşler zamanla algıları da etkilemek suretiyle Somali'yi Afrika'nın unutulmuş bir ülkesi yapmış ve uluslararası ilişkiler literatüründe 'başarısız devlet' olarak anılmaya başlamıştır.

Böyle yıkıcı bir algının hâkim olduğu uluslararası ortamda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın öncülüğünde gerçekleşen tarihi ziyaret gerek uluslararası toplum gerekse de Somaliler için ciddi mesajları içerisinde barındırdı. Bir yandan uluslararası topluma Somali'nin küresel medyada gösterildiği şekliyle güvensiz ve tehlikeli olduğu algısının ne kadar sathi ve sahte olduğu gerçeği gösterilirken diğer yandan Türkiye'nin kendi ayakları üzerinde durmaları sağlanacak devlet mekanizmalarına desteği konusunda Somalililerin yanında olduğu mesajı güçlü bir şekilde verildi.

Yeniden inşa sürecinde Türkiye'nin katkıları

Ardından 2015'te Doğu Afrika ziyaretleri kapsamında Somali'ye tekrar gidilmesi planlandı. Ziyaretin hemen öncesinde Mogadişu'da bombalı saldırı düzenlenmesi bazı çevrelerce ziyaretin ertelenmesi ya da iptalini gündeme getirmiş olsa da 2011'deki ziyarete benzer şekilde geniş bir heyetle Somali ziyareti gerçekleşti. Türkiye'nin Somali devleti ve Somalililerin yanında olduğu mesajı yeniden güçlü bir şekilde verildi. Somalililerin, ilk ziyaretin üzerinden geçen altı yıla rağmen o günü hala canlı bir şekilde hafızalarında yaşatmaları ve doğan bebeklerine Erdoğan ismini vermeleri, Türkiye'nin yaptığı fedakarlığın farkında olduklarının işareti.

Bölgede izlenen başarılı politikaların dayandığı ikinci önemli faktör ise Türkiye'nin devlet ve sivil toplum kurumlarıyla birlikte Somali'nin yeniden inşası noktasındaki özveri ve yerindeki çalışmaları.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2011'deki Somali ziyareti akabinde **TİKA**, KIZILAY, İBB, Sağlık Bakanlığı, AFAD, Diyanet Vakfı, İHH, YYD ve daha birçok kurum Mogadişu'da temsilciliklerini açarak yardım faaliyetlerine başladı. Türk büyükelçiliği ise aradan geçen 21 yılın ardından tekrar faal durumda.

Üç boyutlu yardım politikası

Türkiye'nin yardım politikası insani diplomasi adı verilen birbirini tamamlayıcı üç boyuttan oluşuyor. İnsani diplomasinin ilk boyutunu insani krizleri en aza indirmek amacıyla acil bir şekilde ilaç, gıda ve barınma gibi temel insani ihtiyaçların tedariki oluşturuyor. Bu ihtiyaçların temin edilmesi ve sahada uygulama aşamasında kalite ve düzenin yanı sıra insan onuru da kurumlar tarafından gözetilen önemli bir unsur. Çünkü insanların kalbine hitap etmeyen politikaların sürdürülebilir çalışmaların ve bu haliyle de toplumda olumlu değişimlerin önünü açması beklenmemeli.

2011'deki kriz esnasında başta Türk Kızılayı olmak üzere TİKA, AFAD, İHH, YYD ve çeşitli STK'lar Somali'ye acil müdahalede kapsamında temel ihtiyaç malzemeleri tedarikinde bulundu. Türk Kızılayı, 25 bin Somalilinin yaşadığı, yolları, çamaşırhanesi, oyun parkı, su dağıtım sistemi, mobil ekmek fırını olan Afrika'nın en modern çadır kentini kurdu. İBB ise iç savaş sonucu ortaya çıkan görüntü ve koku kirliliğiyle mücadele etmekte.

Bu politikanın ikinci boyutunu ise kalkınma yardımları takip ediyor. Türk kurumları tarafından sağlık, eğitim, altyapı ve üst yapı, ürün yetiştiriciliği ve belediyecilik hizmetleri alanında ülke inşasına yönelik çalışmalar yürütülüyor. Mogadişu caddelerinde Türk görevlilere Somalili çalışanlar eşlik ediyor. Bu da bilgi transferi noktasında Somali'nin geleceği için önemli bir kazanım. Ayrıca Türkiye ve Somali arasında imzalanan protokol gereği Türkiye Somali güvenlik güçlerinin eğitimine destek veriyor. Sağlık konusunda hastaneler inşa ediliyor ve sağlık personelleri yetiştiriliyor.

Batı'nın dolaylı yardım politikası etkisiz

Üçüncü boyut ise Somali'nin sesini ulusal, bölgesel ve özellikle BM gibi uluslararası ortamlarda duyurarak ayrıca bölgesel bir problem olan Somali sorununa yönelik farkındalık oluşturmak. Nitekim İstanbul'da düzenlenen Somali konferansları ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın BM'de Somali meselesini gündeme getirmesi, bu yöndeki adımlara örnek olarak gösterilebilir. Bu konferanslar neticesinde dünyada Somali'ye yönelik bir farkındalık uyanmış durumda.

THY şu an Somali'ye uçan tek uluslararası havayolu kuruluşu. Uluslararası bir yardım kampanyasında öncü rol oynayan THY güçlü bir ticari kuruluş olmasının çok ötesinde ayrıca etkili bir sivil toplum görevi de görüyor. Ticari ve yardım malzemelerinin dolaşımı kadar kalplerin de birleşmesi noktasında etkin bir rol üstleniyor.

Türk yardımlarının aradan geçen altı yıldaki başarısı Batı yardımlarının etkisizliğini de gözler önüne serdi. Türkiye, BM ve Batı ülkelerinin uyguladığı Kenya üzerinden Somali'ye dolaylı yardım yöntemini benimsemedi. Batı'nın uyguladığı bu yöntem başarı sağlamadığı gibi yardım sağlanan ülkelere zararının dokunduğu da biliniyor. BM tarafından Somali'ye ulaştırılmak üzere Kenya gönderilen yardımların bir kısmı bürokratik harcamalara giderken, elde kalanlar ise Somali'deki çıkar gruplarının eline geçiyor. Yardımlar üzerinden iktidar mücadelesi yaşanıyor. Ya da çıkar grupları yardımlar üzerinden besleniyor. Bu nedenle yardımların çok az miktarı esas ihtiyaç sahiplerinin eline ulaşıyordu.

Türkiye, ihtiyaçları yerinde gözlemiyor

Türkiye'nin benimsediği yerinden yardım yönteminde halkın problemleri doğrudan gözlemleniyor ve yardımlar doğrudan Somali halkı ile buluşuyor. Ayrıca Somalililere bilgi transferi sağlanması yani kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak mekanizmalara erişim noktasındaki katkıları yeni-sömürgeciliğin bir versiyonu olan bağımlılık prensibini ortadan kaldırıyor.

Hâlihazırda Somali'yi uluslararası ortamda gerçek anlamda savunan ülkelerin başında Türkiye geliyor. BM ve Somalili yetkililer Türkiye'nin Somali'ye yönelik katkılarını her platformda dile getiriyor. Hatta geçtiğimiz günlerde Avrupa Komisyonu'nun İnsani Yardım ve Kriz Yönetimi'nden Sorumlu Üyesi Christos Stylianides bir tebrik mesajı mesaj yayımlayarak Türk Kızılayı'nın eşi benzeri görülmemiş gayretle gerçekleştirdiği çalışmalarını desteklediğini açıkça ifade etti.

Somali'nin tekrar ayakları üzerinde duran bir devlet olması Somali'nin iç dinamiklerine bağılı olduğu kadar Türkiye'nin Somali'nin barış ve huzuruna yönelik yaptığı katkılarla da yakından irtibatlı. Yani Türkiye'nin ekonomik ve siyasi istikrarının devamı ve hatta bu istikrarı daha da güçlendirici mekanizmaların önünün açılması Türkiye'nin başta Somali olmak üzere insani krizlerle mücadele eden ülkelere sunduğu desteğin daha güçlü bir şekilde devam etmesi anlamına geliyor.

[Halil İbrahim Alegöz. İbn Haldun Üniversitesi Medeniyetler İttifakı Enstitüsü Araştırma Görevlisi]